

Foglarova značka v Prašíně

Od vydání komiksu Prašina Vojtěcha Matochy a Karla Osohy brzy uplyne rok. Za tu dobu si kniha získala mnoho nadšených čtenářů, pochvalných kritik, a dokonce nominaci na Magnesii Literu. Přinášíme recenzi, která na Prašinu nahlíží z většího odstupu a její proklamovanou foglarovskou inspiraci problematizuje.

Knihu Prašina předchází pověst, že je jako foglarovka, ale lepší – radikálně čtivá. Její ilustrátor Karel Osoha kreslí podobně jako Jan Fischer, kreslíř Foglarova slavného komiksu Rychlé šípy. To nás udeří do očí hned při prvním pohledu na obálku. Literární recenzent a spisovatel Vojtěch Matocha se snaží pro čtenáře Foglar feel udržet i po otevření knihy, ale přicházejí komplikace.

Prašina je pražská čtvrť, kde nefunguje elektrika. Elektrika je slovo, které si z Rychlých šípů neomylně pamatujeme. Správná pětka jí o nedělích jezdila na konečnou a pokračovala na výpravy do přílehlé přírody. Stejně jako elektrika v Prašíně nefunguje ani Foglarův duch. Konotace na něj je jen impulzem ke koupi. Úplná lež to není, ale zázrak se nekoná. Psaní bylo pro Foglara vedlejším produktem osobně angažované práce s mládeží. Psal ze zkušenosti. Má-li s ním Prašina něco společného, pak je to parodie na něj – jednostranně strašidelná, zpustlá země. Možná je to provokace – rys dnešní doby a rys ostrovid marketingu.

Příběh se v Prašíně nerozvíjí líně jako ve foglarovkách. Hlavní postava Jirky není uvedena žádnou náladou, postojem. Autor po čtenáři chce, abychom se s ní ztotožnili zadarmo, instantně jako v počítačové hře. Kde bere tu jistotu? Zadní předsádka cituje týdeník Respekt: „Dvojice genderově rozdílných hrdinů jednoduše odpovídá na otázku, zda je kniha pro holky, či pro kluky...“ Po Jirkovi do děje vstupuje i holka (fuj!) jménem En a s Jirkou kamarádí.

Po úvodní popisné trojstraně s vysokou frekvencí výskytu slova Prašina („Na Prašíně bydlí jenom divní lidi.“), se hned vynoří akce. Věty se zkrátí jako dny v zimě. Jako by se spojily dva v různou dobu psané texty. Jako střih v akčním filmu. Jako počítačová hra. Působí to nepřírozně, nervózně. Foglarovská (ta)jemnost a nadhled, poučná filosofie, jako by v dnešní době neměly místo. Prašina je tajemná a temná, to je nám vyzraženo hned v prvních odstavcích.

Kromě pádivého stylu psaní se jde k meritu i po obsahové stránce. „Nemusíš všechno chápat, prostě

jdeme tudy,' odvětil Patrik bez dalšího vysvětlení a Jirka už se radši na nic neptal.“ Čtenář se nemá zbytečně vyptávat, autor se ptá za něj. „Udělal tři nejisté krůčky, záda přitisklá k domu, pod nohama prázdno. Co tu vůbec dělá?“ Autor vyslovuje pocity postavy, ale ty by měly implicitně vyplývat ze souvislostí.

Souvětí jsou uměle rozsekaná do kratších vět, aby se navodilo napětí. K této technice se obvykle přistupuje, až když děj graduje, ale Matocha ji používá pořád. Čtenář se tak rychle předávkuje adrenalinem a jeho pozornost se brzy utlumí. „Jirka zůstal stát. Neměl rád výšky. Jestli spadne, něco si zlomí. Přejmenším.“ Chybí ponor, protože nádechy (věty) jsou moc krátké. Jde spíš o poznámky ke scénáři než román.

Foglar byl vychovatelem a vůdcem. Matocha nevede, žene za dějem. Jako by se bál, že mu čtenář odběhne k nějaké té hře nebo pohoupat se do sociální sítě. Napětí je přitom u něj chimérické, protože není budováno, zadržováno. Rytmus je pořád stejný, jako by se čtenáři chtěl zavděčit. Čtenáři to nemůže imponovat, protože ho to nemůže našponovat.

Matocha je králem teček a čárek. „Zdola někdo přicházel, nějaký muž v tmavé bundě, rychle se blížil.“ Nebo: „Vzal za kliku, ale bylo zamčeno. A tak ustoupil krok dozadu a vši silou se do nich opřel.“ Nebo: „Batoch neměl. Asi ho nechal v pokoji nebo mu ho vzali.“ Čím kratší věta, tím větší drama. Věta by ale měla taky načínat novou myšlenku.

Nakladatelé se kromě Foglara hlásí i k dalším velikánům prózy. „Prašina snoubí kouzlo knížek Jaroslava Foglara, Julesa Verna, napětí Joa Nesbova i záhad jak z Šifry mistra Leonarda od Dana Browna,“ říká citát z Mladé fronty DNES na zadní předsádce. Prašina je trochu nesboovsky hororová. Prašina je ghetto. Foglarovky hororové vzhledem k cílovce rozumně nebyly. Kdo by chtěl děsit děti? Matocha používá hororové obraty jako „domy se zmenšily“ nebo „uličky se zkroutily“.

Pokud Prašina přiláká nějaké nostalgické Foglarovy čtenáře-pamětníky, ty, kteří ho četli v dětství, budou tito dospěláci zklamáni. Zpřítomnit Jestřábova ducha by možná bylo snazší v pornu nebo životopise, všude jinde než na jeho domácím poli – v románu o mladých.

Vydalo nakladatelství Paseka, Praha 2018.